

Sygn. akt III Ca 392/20

POSTANOWIENIE

Dnia 9 września 2021 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w następującym składzie:

Przewodniczący - Sędzia Sądu Okręgowego Andrzej Dyrda

Protokolant Martyna Springer

po rozpoznaniu w dniu 9 września 2021 r.

na rozprawie

sprawy z wniosku A. R. (1)

z udziałem W. G. (1) i E. Ś.

o dział spadku i zniesienie współwłasności

na skutek apelacji uczestnika postępowania W. G. (1)

od postanowienia Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 13 sierpnia 2019 r., sygn. akt I Ns 670/17

postanawia:

1. **oddalić apelację;**

2. **zasądzić od uczestnika postępowania W. G. (1) na rzecz wnioskodawczyni 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.**

SSO Andrzej Dyrda

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni A. R. (1) wniosła o ustalenie, że w skład spadku po zmarłej M. W. (W.) oraz zmarłym A. W. (W.) wchodzi nieruchomość stanowiąca działkę rolną nr (...) o powierzchni 2.500 m², niezabudowana nieposiadająca księgi wieczystej, dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi zbiór dokumentów nr 2520. Wniosła o dokonanie działu spadku w ten sposób, że składnik masy spadkowej w postaci wskazanej nieruchomości, zgodnie z wolą spadkodawców przypadnie wnioskodawczyni A. R. (1) i uczestniczce postępowania E. Ś. w udziałach po 1/2 na rzecz każdej z nich. Nadto wniosła o obciążenie wnioskodawczyni i uczestników kosztami postępowania w zakresie, w jakim zostały one przez nich poniesione.

W odpowiedzi na wniosek W. G. (1) wskazał, że potwierdza, iż w skład spadku wchodzi wyłącznie nieruchomość położona w N. o powierzchni 2.500 m². W. G. (1) wniósł o dokonanie działu spadku adekwatnie do wielkości nabytych udziałów postanowieniem Sądu Rejonowego w Gliwicach z 24 czerwca 2015r. w sprawie pod sygn. akt I Ns 3487/14.

Sąd Rejonowy w Gliwicach postanowieniem z dnia 13 sierpnia 2019r. ustalił, że w skład spadku po M. W. i A. W. zmarłymi odpowiednio 25 października 2013r. i 9 czerwca 2013r., wchodzi prawo własności nieruchomości gruntowej położonej w N. przy ulicy (...) o numerze geodezyjnym (...) dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą KW (...) (pkt 1) oraz dokonał działu spadku po M. i A. W. i zniesienia współwłasności w ten sposób, że prawo własności nieruchomości gruntowej położonej w N. przy ulicy (...) o numerze geodezyjnym (...) dla której Sąd

Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą KW (...) przyznać na rzecz A. R. (1) (córki W. i J.) oraz E. Ś. (córce J. i R.) po 1/2 części, bez obowiązku spłaty na rzecz W. G. (1) (pkt 2). Sąd nadto zasądził solidarnie od A. R. (1) i E. Ś. na rzecz W. G. (1) kwotę 1.500 zł tytułem uiszczonych przez niego kosztów procesu (pkt 3) i nakazał pobrać od A. R. (1) i E. Ś. solidarnie na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Rejonowego w Gliwicach kwotę 292,38 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych, natomiast pozostałymi kosztami postępowania obciążyć wnioskodawczynię i uczestników postępowania w zakresie przez nich poniesionym (pkt 5).

Orzeczenie to poprzedził ustaleniem, że M. W. zmarła 25 października 2013r., natomiast A. W. zmarł 9 czerwca 2014r. Oboje przed śmiercią mieszkali w Ż.. 28 marca 2002r. spadkodawcy sporządzili dwa testamenty.

W chwili sporządzania testamentów spadkodawcy A. W. i M. W. byli współwłaścicielami na zasadzie wspólności majątkowej małżeńskiej działki budowlanej o powierzchni 1.150 m² wraz z zabudowaniami, dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz działki rolnej nr (...) o powierzchni 2.500 m², niezabudowanej, dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadził zbiór dokumentów nr 2520, a obecnie prowadzi księgę wieczystą nr (...).

A. W. sporządził testament, z którego treści wynikało, iż zapisuje po swojej śmierci działkę budowlaną o powierzchni 1.150 m² wraz z zabudowaniami, dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą nr (...) na rzecz wnuka W. G. (1). Testator dalej wskazał, że działkę nr (...) o powierzchni 2.500 m², niezabudowaną, dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadził zbiór dokumentów nr 2520, a obecnie prowadzi księgę wieczystą nr (...), należy podzielić na dwie parcele i jedną zapisuje A. R. (1), a drugą E. W. (obecnie Ś.). M. W. sporządziła testament o tej samej treści.

W dniu 10 kwietnia 2003r. spadkodawcy zawarli z W. G. (1) umowę darowizny, której przedmiotem była działka budowlana o powierzchni 1.150 m² wraz z zabudowaniami, dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą nr (...). Oświadczyli, że wartość rynkowa nieruchomości wynosi 70 000 zł. Działka ta wcześniej była uwzględniona w testamentach z 28 marca 2002r.

Na rozprawie w dniu 24 czerwca 2015r. w sprawie o sygnaturze I Ns 3487/14 Sąd dokonał otwarcia i ogłoszenia testamentów alograficznych spadkodawców z 28 marca 2002r.. Uczestniczka postępowania E. Ś. na rozprawie tej złożyła zapewnienie spadkowe, w którym wskazała między innymi, że w skład spadku wchodzi nieruchomość położona w N. przy ulicy (...), co potwierdzili pozostali obecni na rozprawie zainteresowani. Na tej samej rozprawie A. R. (1) zeznała, że działka o powierzchni 2.500 m² ma wartość 25.000 zł, ponieważ jest gorzej położona i ma gorszy dojazd, a nadto jest to działka rolna. Obecni uczestnicy w osobach E. Ś., W. W. (3), J. W. i R. G. potwierdzili w całości zeznanie A. R. (1), w tym co do wartości działki. Uczestnik W. G. (1) w toku rozprawy był nieobecny.

Postanowieniem z dnia 24 czerwca 2015r. wydanym w sprawie o sygnaturze I Ns 3487/14 Sąd Rejonowy w Gliwicach stwierdził, że spadek po M. W. oraz po A. W. nabyli W. G. (2) w o, (...) części oraz A. R. (1) i E. Ś. po o, (...) części, na podstawie testamentów alograficznych z dnia 28 marca 2002r. Postanowienie to stało się prawomocne od dnia 16 lipca 2015r.

W skład spadku po M. W. zmarłej 25 października 2013r. i A. W. zmarłym 9 czerwca 2013r., wchodzi prawo własności nieruchomości gruntowej położonej w N. przy ul. (...) o numerze geodezyjnym (...) dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą KW (...).

Wartość rynkowa nieruchomości gruntowej położonej w N. przy ul. (...) o numerze geodezyjnym (...) objętej księgą wieczystą prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Gliwicach nr (...) według stanu na 25 października 2013r. i cen na 19 grudnia 2018r. wynosi 252 800 zł.

O przekształceniu działki nr (...) o powierzchni 2.500 m², dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą nr (...), z działki rolnej na działkę budowlaną W. G. (1) dowiedział się w 2010r. ze strony internetowej Gminy P. i opublikowanego tam Planu Zagospodarowania Przestrzennego nieruchomości. Zmiana przeznaczenia działki

nastąpiła najpóźniej w 2010r.. Wnioskodawczynie i E. Ś. dowiedziały się o tym, jak również o zmianie wartości działki, na przełomie listopada i grudnia 2015r., kiedy udały się do W. G. (1) celem podjęcia próby osiągnięcia porozumienia w przedmiocie działu spadku po M. W. i A. W.. Wówczas wnuczki spadkodawców zostały poinformowane przez W. G. (1), że doszło do zmiany przeznaczenia działki z rolnej na budowlaną.

Spadkodawcy chcieli przekazać początkowo cały swój majątek A. R. (1) jako najstarszej wnuczce. Z uwagi jednak, że A. R. (1) miała zabezpieczone potrzeby bytowe oraz była już zamężna przekonała spadkodawcę A. W. by dziadkowie swój majątek przekazali również innym wnukom. Spadkodawcy ostatecznie zdecydowali się przekazać wnukowi W. G. (1) działkę budowlaną o powierzchni 1.150 m² wraz z zabudowaniami, dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą nr (...), zaś wnuczką A. R. (1) i E. Ś. działkę rolną nr (...) o powierzchni 2.500 m², niezabudowaną, dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadził zbiór dokumentów nr 2520, a obecnie prowadzi księgę wieczystą nr (...). Po sporządzeniu testamentu, testator A. W. chciał przed swoją śmiercią uregulować stan prawny posiadanych nieruchomości i przekazać je swoim wnukom. A. R. (1) parę lat po sporządzeniu testamentów przez dziadków, dowiedziała się, że testatorzy zawarli z W. G. (1) umowę darowizny, której przedmiotem było przekazanie nieruchomości w Ż. (KW nr (...)). Spadkodawcy, jeszcze przed swoją śmiercią, działkę położoną w N. (KW nr (...)) chcieli podarować A. R. (1) i E. Ś. dopiero po założeniu dwóch odrębnych ksiąg wieczystych, dla każdego z fragmentów działki.

Wszystkim uczestnikom postępowania jest znana wola spadkodawców – M. W. i A. W..

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy wskazał, że celem niniejszego postępowania było dokonanie działu spadku po M. W. zmarłej 25 października 2013r. oraz po A. W. zmarłym 9 czerwca 2013r.

Sąd wskazał, że zgodnie z art. 1035 k.c. w sytuacji gdy spadek przypada kilku spadkobiercom do wspólności majątku spadkowego oraz do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych z zachowaniem przepisów tytułu VIII kodeksu cywilnego. Powstała w ten sposób wspólność masy majątkowej w postaci spadku nabytego przez kilka osób ma specyficzny charakter, a której zniesienia dokonuje się na podstawie przepisów o dziale spadku, w szczególności art. 1035 i następnych k.c., art. 1070 i następnych k.c. oraz art. 680 k.p.c.

Następnie Sąd wskazał, że zgodnie z art. 1037 § 1 k.c. dział spadku może nastąpić bądź z mocy umowy między wszystkimi spadkobiercami, bądź z mocy orzeczenia Sądu na żądanie któregośkolwiek ze spadkobierców, zaś zgodnie z art. 684 k.p.c. skład i wartość spadku ulegającego podziałowi ustala Sąd. Zgodnie natomiast z art. 1038 § 1 k.c. sądowy dział spadku powinien obejmować cały spadek, a art. 688 k.p.c. stanowi, że do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zniesienia współwłasności, a tym samym stosuje się także przepisy dotyczące współwłasności uregulowane w kodeksie cywilnym.

Sąd zwrócił także uwagę, że jedynie w razie złożenia przez wszystkich współwłaścicieli zgodnego wniosku co do zniesienia współwłasności sąd jest obowiązany wydać postanowienie odpowiadające treści wniosku, jeżeli spełnione zostaną wymagania, o których mowa w art. 621 k.p.c., a projekt podziału nie sprzeciwia się prawu ani zasadom współżycia społecznego, ani też nie narusza w sposób rażący interesu osób uprawnionych (art. 622 § 2 k.p.c.). W innych wypadkach sąd nie jest związany wnioskiem co do sposobu zniesienia współwłasności. Mając to na względzie, Sąd wskazał, że w niniejszej sprawie strony postępowania nie przedstawiły zgodnego wniosku co do działu spadku.

Sąd uznał jako bezsporne to, że w skład spadku po spadkodawcach wchodzi prawo własności nieruchomości gruntowej położonej w N. przy ul. (...) o numerze geodezyjnym (...) dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą KW (...). Nieruchomość ta objęta była ustawową wspólnością majątkową małżeńską spadkodawców.

Jako sporne Sąd uznał natomiast wartość ww. nieruchomości oraz sposób działu spadku. Mając na względzie treść art. 684 k.p.c. Sąd przyjął, iż w skład spadku wchodzi wyłącznie nieruchomość położona w N., a wartość tej nieruchomości ustalił na kwotę 252 800 zł.

Następnie Sąd wskazał, że zgodnie z art. 212 k.c., każdy ze współwłaścicieli może żądać zniesienia współwłasności tak, ażeby zniesienie współwłasności nastąpiło przez podział rzeczy wspólnej, chyba że podział byłby sprzeczny z przepisami ustawy lub ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem rzeczy albo że pociągałby za sobą istotną zmianę rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości, a jeżeli zniesienie współwłasności następuje na mocy orzeczenia sądu, wartość poszczególnych udziałów może być wyrównana przez dopłaty pieniężne. Rzecz, która nie daje się podzielić, może być przyznana stosownie do okoliczności jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych albo sprzedana. Jeżeli ustalone zostały dopłaty lub spłaty, sąd oznaczy termin i sposób ich uiszczenia, wysokość i termin uiszczenia odsetek, a w razie potrzeby także sposób ich zabezpieczenia. W razie rozłożenia dopłat i spłat na raty terminy ich uiszczenia nie mogą łącznie przekraczać lat dziesięciu. W wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie sąd na wniosek dłużnika może odroczyć termin zapłaty rat już wymagalnych.

Sąd wyjaśnił przy tym, że zasadniczo dokonanie podziału rzeczy wspólnej powinno nastąpić stosownie do wielkości udziałów we współwłasności. Zatem wydzielone części rzeczy powinny swoją wartością odpowiadać wielkości poszczególnych udziałów.

Sąd I instancji odnosząc się do wniosku o dział spadku podkreślił, iż wnioskodawczyni A. R. (1) oraz uczestniczka E. Ś. wnosiły o dokonanie działu spadku w ten sposób, że wskazana powyżej nieruchomość w N. zgodnie z wolą spadkodawców przypadnie im w udziałach po 1/2 na rzecz każdej z nich. Uczestnik W. G. (1) prezentował odmienne stanowisko i wnosił o dokonanie działu spadku adekwatnie do wielkości nabytych udziałów na podstawie postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłych. Podawał, że akceptuje dwa rozwiązania działu spadku tj. sytuacji, w której to on dokona spłat na rzecz pozostałych uczestniczek, jak również sytuacji, w której to na jego rzecz zostaną dokonane spłaty.

Mając na względzie powyższe stanowiska, Sąd dokonał zniesienia współwłasności w taki sposób, aby przyznać ją na rzecz dwóch współwłaścicieli tj. A. R. (2) i E. S., albowiem uznał, że taki sposób zniesienia współwłasności okazał się najbardziej słuszny i sprawiedliwy. Sąd zdecydował również o nieorzekaniu obowiązku spłat w stosunku do W. G. (1) uznając, że stanowiłoby to nadużycie jego prawa podmiotowego i byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, tj. sprzeczne z rzeczywistą wolą spadkodawców, jako osób, których ostatnia wolą było podzielenie majątku w sposób wskazany w testamentach.

Sąd miał przy tym na względzie, że przyznanie całej rzeczy wspólnej wnioskodawczyni i uczestniczce rodziło po ich stronie obowiązek spłaty (art. 212 § 2 k.c.), co wynikało z postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku w udziale przypadającym uczestnikowi, jednakże doszedł do przekonania, że należy odstąpić od orzeczenia obowiązku spłaty na podstawie art. 5 k.c. Zgodnie ze wskazanym wyżej przepisem nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony. Sąd zwrócił także uwagę, powołując się na wskazane w uzasadnieniu orzeczenia orzecznictwo Sądu Najwyższego, że możliwość zastosowania art. 5 k.c. do spłat nie jest wyłączona w sposób generalny.

Sąd uznał, że za zastosowaniem w tej sprawie art. 5 k.c. do spłaty przemawiały ustalone przez Sąd okoliczności dotyczące ostatniej woli M. W. oraz A. W., jak również umowy darowizny zawartej przez uczestnika W. G. (1) ze spadkodawcami, tj., że wolą M. W. i A. W. było po ich śmierci przekazanie wnukowi W. G. (1) działki o powierzchni 1150 m² wraz z zabudowaniami, dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą nr (...), a wnuczkom A. R. (1) i E. Ś. działki nr (...) o powierzchni 2.500 m², dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą nr (...) w częściach po 1/2. Nadto, Sąd ten zwrócił także uwagę, że testatorzy jeszcze w trakcie życia podjęli działania mające na celu przekazanie wyżej wskazanych nieruchomości swoim następcom, co jednak udało im się dokonać wyłącznie w stosunku do W. G. (1). Mając to na względzie Sąd ten uznał, że przyznanie nieruchomości położonej w N. na rzecz A. R. (1) i E. Ś. wraz z orzeczeniem obowiązku spłat na rzecz W. G. (1), z punktu widzenia zasad słuszności, budziło poważne zastrzeżenia. Sąd zwrócił także uwagę, że W. G. (1) nabył prawo własności nieruchomości położonej w N. wbrew woli spadkodawców, których wolą było podzielenie swojego majątku w sposób równy pomiędzy wnuki. Podkreślił nadto,

że jako jedyny, przed śmiercią spadkodawców w skutek zawarcia umowy darowizny, otrzymał nieruchomości, która zgodnie z wolą jego dziadków miała zostać mu przyznana po ich śmierci, oraz w wyniku postępowania w sprawie stwierdzenia nabycia spadku otrzymał udział w prawie własności spornej nieruchomości w N., co nie wynikało z woli M. i A. W..

Mając na względzie powyższe okoliczności, Sąd uznał, że zaistniały przesłanki do ustalenia, że domaganie się przez uczestnika spłaty stanowi nadużycie prawa (art. 5 k.c.) stwierdzając, że przyznanie W. G. (1) spłaty jest nieuzasadnione.

Sąd miał również na względzie, że Sąd spadku, dokonując wyliczenia udziałów, przyjął błędne wartości składników majątkowych wymienionych w testamentach, opierając się na zeznaniach wnioskodawczynie. Istotnym jest, że wnioskodawczynie, w chwili składania zeznań, była w błędnym przekonaniu, że nieruchomości mająca przypaść jej i kuzynce była nieruchomością rolną o niskiej wartości. Ostatecznie okazało się, że wartość zapisanej im nieruchomości przekracza wartość nieruchomości zapisanej uczestnikowi. Przy założeniu prawidłowego określenia wartości, zmieniłyby się udziały w stwierdzeniu nabycia spadku co miałyby zasadnicze znaczenie przy ewentualnym rozliczeniu w niniejszym postępowaniu, gdyby przyjąć rozliczenie zgodnie z udziałami. Sąd uznał przede wszystkim wolę testatorów za wiążącą i nadrzędną wobec formalnej treści postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku.

Orzekając o kosztach postępowania w punkcie 2, Sąd uznał za zasadnym zasądzenie solidarnie od A. R. (1) i E. Ś. na rzecz W. G. (1) kwoty 1 500 zł, tj. kwoty, którą uiścił z tytułu zaliczki na poczet opinii biegłego albowiem nieruchomości ta została po 1/2 części przyznana wnioskodawczynie i uczestnicze bez obowiązku spłat. Te same względy zdecydowały o obciążeniu A. R. (1) i E. Ś. kwotą 292,38 zł tytułem nieuiszczonych kosztów na poczet wynagrodzenia biegłego i nakazaniu jej pobrania na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Gliwicach, o czym Sąd orzekł w punkcie 4 postanowienia.

O pozostałych kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c.

Apelację od tego orzeczenia wniósł W. G. (1) zaskarżając postanowienie w zakresie punktu I.

Zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych polegający na bezpodstawnym, albowiem pozbawionym jakichkolwiek zasad, logiki i ocenie dowodów zebranych w sprawie uznaniu, że:

a) "W. G. (1) nabył prawo własności nieruchomości położonej w N. wbrew woli spadkodawców, których wolą było podzielenie swojego majątku w sposób równy pomiędzy wnuki", w sytuacji kiedy umowa darowizny na mocy której nabyłem w/w nieruchomości nie została uznana za nieważną, względnie nie został wobec niej postawiony skutecznie jakkolwiek zarzut, który by w jakikolwiek sposób mógł podważać intencję spadkodawców;

b) "W. G. (1) otrzymał nieruchomości, która zgodnie z wolą jego dziadków miała zostać przyznana mu po ich śmierci" w sytuacji kiedy zgodnie z wolą spadkodawców nieruchomości otrzymałem na mocy umowy darowizny, która zgodnie z przepisami podpisana była przed notariuszem, a sami dziadkowie postępowali w sposób niczym nieskrępowany, swobodny, nie działali pod przymusem, co z kolei nakazuje uznać, że nieruchomości otrzymałem zgodnie z ich wolą przed ich śmiercią;

c) testament nie uległ zmianie, mimo zawartej umowy darowizny.

Nadto zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało wpływ na rozstrzygnięcie, tj. art. 5 k.c. polegające na uznaniu, iż w niniejszej sprawie zachodzą podstawy do jego zastosowania, podczas gdy osoby uprawnione już wystąpiły o zachówek, co powoduje, że łącznie z obciążeniem podatkowym, którym mnie obciążono mój udział w spadku po dziadkach mimo darowizny i testamentu będzie mniejszy aniżeli pozostałych spadkobierców.

Na tych podstawach wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia w ten sposób, że spadek zostanie podzielony adekwatnie do wielkości udziałów nabytych na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Gliwicach z 24 czerwca 2015r. w sprawie pod sygn. akt I Ns 3487/17, względnie przyznanie opisanej w pkt 2 zaskarżonego postanowienia w/w uczestnikom postępowania jednakże z obowiązkiem spłaty mojej osoby stosowanie do ustalonej przez biegłego

wartości nieruchomości o której mowa powyżej oraz zasądzenie od uczestników postępowania na moją rzecz kosztów postępowania sądowego, względnie uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na apelację uczestnik postępowania W. G. (1) wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie od wnioskodawczyni na jego rzecz kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie, a podniesione w niej zarzuty okazały się nieskuteczne.

Ustalenia faktyczne Sądu I instancji są prawidłowe, znajdują odzwierciedlenie w należycie ocenionym materiale dowodowym. Sąd Okręgowy przyjmuje je za własne i czyni podstawą niniejszego orzeczenia, bez potrzeby ich przytaczania.

Odnosząc się natomiast do zarzutów podniesionych w apelacji wskazać należy, że zarzut błędu w ustaleniach faktycznych jest zasadny wtedy, gdy sąd ustalił stan faktyczny w oderwaniu od zgromadzonych dowodów (tzw. błąd braku), jak i wtedy, gdy podstawą ustaleń faktycznych uczyniono wprawdzie wszystkie ujawnione w toku rozprawy dowody, lecz dokonano ich nieprawidłowej oceny z punktu widzenia zasad logiki, wskazań wiedzy czy doświadczenia życiowego (tzw. błąd dowolności). Zarzut ten jest zatem z istoty rzeczy powiązany z zarzutem naruszenia przepisów postępowania. Istotnym jest podczas formułowania zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych wskazanie konkretnych uchybień Sądu pierwszej instancji, albowiem rzeczą skarżącego nie jest przedstawienie własnej wersji wydarzeń, lecz wykazanie, iż to Sąd pierwszej instancji błędnie ustalił fakty z punktu widzenia swobodnej oceny dowodów. Błąd w ustaleniach faktycznych jest skutkiem naruszenia przepisów postępowania, gdyż przeprowadzenie postępowania zgodnie ze wszystkimi zasadami i regułami procesu prowadzi do poprawnych (z punktu widzenia procesowego) ustaleń faktycznych.

Takich uchybień w postępowaniu Sądu pierwszej instancji uczestnik postępowania nie zdołał skutecznie wykazać albowiem dotyczy to wniosków wywiedzionych przez Sąd I instancji, w oparciu o które, wydał zaskarżone postanowienie, w szczególności stwierdził zasadność zastosowania art. 5 k.c. w niniejszej sprawie.

Odnosząc się natomiast do podniesionych zarzutów naruszenia prawa materialnego, wskazać należy, że zgodnie z art. 5 k.c. nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współzycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

Zasady współzycia społecznego to pojęcie niedookreślone, nieostre (tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2017r. II CSK 236/16, LEX nr 2242151). Przez zasady współzycia społecznego rozumie się na ogół obowiązujące w stosunkach między ludźmi reguły postępowania, które za podstawę mają uzasadnienie aksjologiczne (ocenne), a nie (prawne). Odwołują się one do powszechnie uznawanych w całym społeczeństwie lub w danej grupie społecznej wartości i ocen właściwego, przyzwoitego, rzetelnego, lojalnego czy uczciwego zachowania. Zasady te obejmują nie tylko reguły moralne, lecz także obyczajowe (por. np. Z. Radwański (w:) System prawa prywatnego, t. 2, 2002, s. 240 i n.; M. Safjan (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t. I, 2008, s. 327). Podkreślić przy tym należy, że służą one wprowadzeniu możliwości dokonywania ocen określonych zachowań w sposób odpowiednio elastyczny, wykraczający poza czysto sformalizowane kryteria wynikające z reguł prawa pozytywnego, przez uwzględnienie również norm etycznych przyjętych w obrocie (tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2004r., I CK 550/03, LEX nr 188472).

Zagadnienie dopuszczalności obniżenia spłaty w postępowaniu działowym na skutek zastosowania przepisu art. 5 k.c. było przedmiotem rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Przykładowo w postanowieniu z dnia 25 maja 1998r. (I CKN 684/97), Sąd Najwyższy opowiedział się za taką możliwością, natomiast w postanowieniu z dnia 6 stycznia 2000r. (I CKN 320/98, OSNC 2000/7 - 8/133) wykluczył ją. W postanowieniu z dnia 22 stycznia 2009r.

(III CSK 251/08) Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że pogląd wyłączający w sposób kategoryczny dopuszczalność stosowania art. 5 k.c. w sprawach działowych jest zbyt rygorystyczny. Po pierwsze, nie ma podstaw do generalnego wyłączenia stosowania art. 5 k.c. w poszczególnych kategoriach spraw. Z jednej bowiem strony przestrzeganie zasad współzycia społecznego powinno być immanentnym czynnikiem oceny postaw i zachowań wszystkich uczestników obrotu społecznego, z drugiej zaś odwołanie się do tej klauzuli generalnej pozwala sądowi na uwzględnienie złożoności i bogactwa życia, umożliwiając mu realizację zasady słuszności w orzekaniu. Po drugie, brak jest podstaw do uznania, że obniżenie spłat lub dopłat na podstawie art. 5 k.c. narusza konstytucyjną ochronę prawa własności, skoro takiej sprzeczności co do zasady nie dopatrył się Trybunał Konstytucyjny. Sąd najwyższy zaznaczył przy tym, że dopuszczalność takiej sądowej korekty wysokości spłaty musi być usprawiedliwiona wyjątkowymi okolicznościami.

Zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, podzielany również przez Sąd Okręgowy, zgodnie z którym o nadużyciu prawa podmiotowego decydują obiektywne kryteria oceny w postaci sprzeczności z zasadami współzycia społecznego i ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem prawa podmiotowego. Zastosowanie tego przepisu nie może prowadzić do modyfikacji normy prawnej, ani do nabycia prawa lub jego zniweczenia. Uwzględnienie zarzutu nadużycia prawa podmiotowego oznacza jedynie, że w konkretnych okolicznościach faktycznych, ocenianych na gruncie konkretnej sprawy, przyznane normą prawną istniejące prawo podmiotowe zostaje zakwalifikowane jako wykonywane bezprawnie i w konsekwencji nie podlega ochronie. Stwierdzenie, że powód nadużywa prawa podmiotowego, wymaga przy tym ustalenia okoliczności pozwalających skonkretyzować, które działania pozostają w sprzeczności z normami moralnymi godnymi ochrony i przestrzegania w stosunkach społecznych. (tak m.in. Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 27 lipca 2017r., sygn. akt I ACa 1113/16, Legalis nr 1712679 czy Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 19 października 2017r., sygn. akt I ACa 534/17, Legalis nr 1732995)

Przedstawione powyżej poglądy Sąd Okręgowy podziela i uznaje, że w niniejszej sprawie takie szczególne okoliczności zachodzą. Podkreślenia wymaga, że jedną sady w różnych postępowaniach z zakresu prawa spadkowego, a zatem muszą mieć one instrumenty, aby interpretować testament życzliwie dla testatora (in favor testamenti). Ta zasada legła u podstaw zaskarżonego rozstrzygnięcia i zastosowania normy z art. 5 k.c., co w istocie kwestionuje uczestnik postępowania W. G. (1).

Zdaniem Sądu Okręgowego, Sąd I instancji, prawidłowo ustalił, iż wolą testatorów było takie podzielenie swoim majątkiem pomiędzy wnioskodawczynię i uczestnika, tak aby działka rolna nr (...) o powierzchni 2.500 m², niezabudowanej, dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadził zbiór dokumentów nr 2520, a obecnie prowadzi księgę wieczystą nr (...) przypadła wyłącznie wnioskodawczyniom. Przypomnieć bowiem należy, że w chwili sporządzania testamentów spadkodawcy A. W. i M. W., oprócz wskazanej powyżej działki byli współwłaścicielami, na zasadzie wspólności majątkowej małżeńskiej, działki budowlanej o powierzchni 1.150 m² wraz z zabudowaniami, dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą nr (...). Nadto, zarówno A. W. jak i M. W. sporządzili testamenty, na podstawie których działka budowlana o powierzchni 1.150 m² wraz z zabudowaniami miała przypaść wnukowi W. G. (1), a działka rolna powierzchni 2.500 m², miała zostać podzielona na dwie dwie parcele, z których każda miała przypaść A. R. (1) i E. W. (obecnie Ś.). Pierwsza z tych działek została własnością W. G. (1) na podstawie umowy darowizny z dnia 10 kwietnia 2003r., a jej wartość rynkowa została ustalona na kwotę 70.000 zł.

Sąd Rejonowy w Gliwicach postanowieniem z dnia 24 czerwca 2015r. wydanym w sprawie o sygnaturze I Ns 3487/14 stwierdził, że spadek po M. W. oraz po A. W. nabyli W. G. (2) w o, (...) części oraz A. R. (1) i E. Ś. po o, (...) części, na podstawie testamentów alograficznych z dnia 28 marca 2002 roku. W skład masy spadkowej weszło prawo własności nieruchomości gruntowej położonej w N. przy ul. (...) o numerze geodezyjnym (...) dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą KW (...). Wartość rynkowa tej nieruchomości, według stanu na 25 października 2013r. i cen na 19 grudnia 2018r. wynosi 252.800 zł.

Mając na względzie powyższe okoliczności oraz ustalone wysokości udziałów w masie spadkowej, uznać by należało, że uczestnikowi postępowania winny przysługiwać spłaty w łącznej wysokości 186.263,04 zł. Okoliczność ta nie

była jednak istotna, gdyż jak wynika z poczynionych ustaleń faktycznych, spadkodawcy w swoich testamentach dokładnie wskazali jakie składniki majątkowe mają przypadać wnioskodawczyni i uczestników. Z poczynionych ustaleń faktycznych wynika także, że testamenty te nie zostały odwołane, jak również, że testatorzy, za swojego życia, zaczęli realizować zawarte w nich rozrządzenia, co zostało dokonane tylko w odniesieniu do uczestnika postępowania W. G. (1). Nie można przy tym również pominąć, że w umowie darowizny obdarowany ustanowił na rzecz darczyńców służebność mieszkania określoną w sposób zawarty w § 3 umowy darowizny. Zatem rację należy przyznać Sądowi I instancji, że kierując się wolą testatorów i dokonując działu spadku, należało orzec o braku obowiązku spłaty na rzecz W. G. (1).

Sąd Okręgowy zwraca także uwagę, że ustalony postanowieniem z dnia 24 czerwca 2015r. (sygn. akt I Ns 3487/14) Sądu Rejonowego w Gliwicach udział W. G. (1) w spadku po M. W. oraz po A. W. w o, (...) wynikał z błędnego ustalenia wartości działki o numerze geodezyjnym (...), której wartość została znaczenie zaniżona. W ocenie Sądu Okręgowego, również ta okoliczność, dodatkowo przemawia za zastosowaniem art. 5 k.c. i pozbawieniem W. G. (1) spłaty udziału spadkowego.

Podsumowując, uznać należało, że Sąd I instancji prawidłowo stwierdził, że w ustalonym stanie faktycznym pozbawienie uczestnika postępowania, którego udział w dziale spadku wynosił o, (...), było uzasadnione, w oparciu o art. 5 k.c., następującymi okolicznościami. Po pierwsze tym, że uczestnik postępowania, na podstawie umowy darowizny nabył prawo własności nieruchomości wskazanej w testamencie, na podstawie którego stwierdzono nabycie spadku przez wnioskodawczynię i uczestników postępowania, a która to nieruchomość nie mogło być objęta działem spadku. Po drugie, że udzielenie mu spłaty w jakiegokolwiek części, prowadziłyby de facto do pozbawienia wnioskodawczyni jak i uczestniczki postępowania E. Ś., praw wynikających z testamentu, a prowadziłyby do sytuacji, w której niemal cały spadek przysługiwałby wyłącznie W. G. (1), a w konsekwencji, że wola spadkodawców, prawidłowo wyinterpretowana przez Sąd I instancji, na podstawie treści testamentów z dnia 28 marca 2002r., nie zostałyby zrealizowane, ale wręcz „wypaczona”, prowadząc tym samym do naruszenia zasad prawa spadkowego.

Z tych względów apelacja uczestnika postępowania W. G. (1) podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania odwoławczego Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. Rozstrzygając o kosztach postępowania odwoławczego Sąd Okręgowy miał na względzie ugruntowane w orzecznictwie stanowisko, że w sprawach m.in. o dział spadku nie występuje sprzeczność interesów między uczestnikami postępowania domagającymi się podziału, a prezentującymi jedynie odmienne zapatrywania co do sposobu jego dokonania (por. postanowienie SN z dnia 16 września 2011 r., IV CZ 47/11, Legalis nr 411296). Niemniej jednak, w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 1999r. (III CKN 497/98, OSNC 2000 r., nr 6, poz. 116) stwierdzono, że do Sądu należy ocena, czy w postępowaniu nieprocesowym wniosek o zasądzenie kosztów postępowania w takiej sprawie uzasadnia odstąpienie od reguły określonej w art. 520 § 1 k.p.c., a podjęcie takiej decyzji i zastosowanie art. 520 § 3 k.p.c. wymaga wyjaśnienia przez Sąd przyczyn i zakresu skorzystania ze swoich dyskrecyjnych uprawnień.

W ocenie Sądu Okręgowego, w postępowaniu odwoławczym takie okoliczności zaistniały. Zwrócić bowiem należy, że zaskarżonym postanowieniem uczestnik postępowania W. G. (1) został pozbawiony spłat po dokonaniu działu spadku na podstawie art. 5 k.c. Nadto Wnioskodawczyni w odpowiedzi na apelację wносиła o oddalenie apelacji uczestnika postępowania, co dodatkowo uzasadnia zastosowanie art. 520 § 3 k.p.c., tym bardziej, że uczestnik postępowania zgłosił analogiczny wniosek w apelacji.

Koszty postępowania odwoławczego ustalono na podstawie § 6 pkt 3 w związku z § 2 pkt 6 i § 10 ust. 1 pkt 1 r ozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1800 ze zmianami).

SSO Andrzej Dyrda